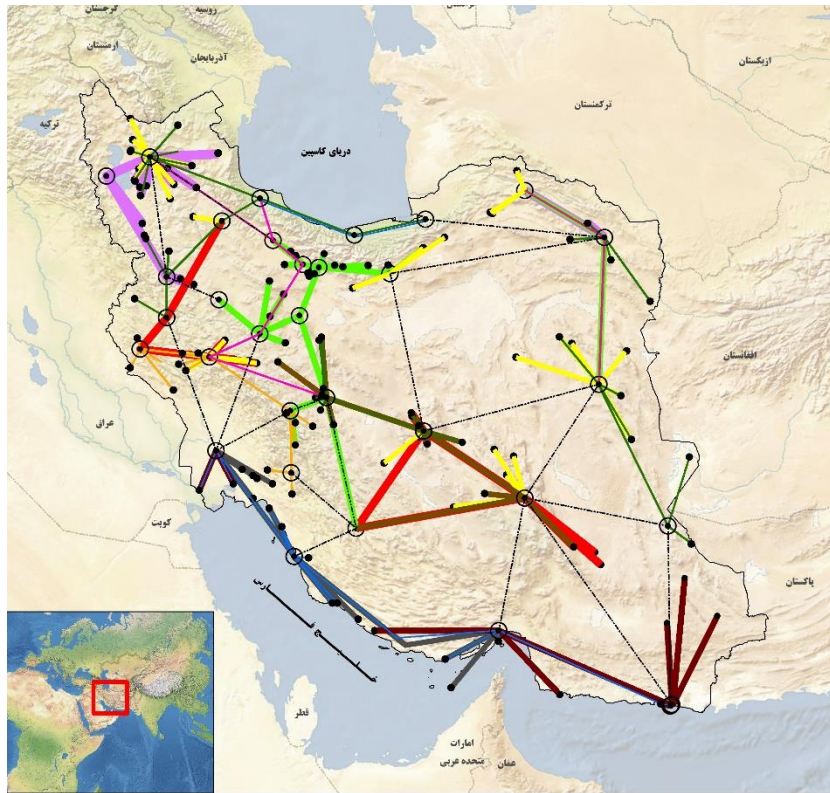

مطالعات سند ملی آمایش سرزمین

ساختار، تعاریف، اهداف و انتظارات (پیوست گزارش تلفیق)

مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری
گروه پژوهشی آمایش سرزمین، توسعه و توازن منطقه‌ای
مجموعه گزارش شماره ۱۲۷

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

شناسه گزارش

عنوان	مطالعات سند ملی آمایش سرزمین ساختار، تعاریف، اهداف و انتظارات (پیوست ۱ گزارش تلفیق)
کد شناسه	۹۹-۷-۱۰۱۷۷
پدیدآورندگان	دکتر محسن ابراهیمی خوسفی - مهرداد کاشف مبارکه اعضاء کمیته مشورتی: دکتر علیرضا آزموده اردلان، سعید غلامی نتاج، دکتر سعید و کیلی، امیر ثامنی، دکتر حمید محمدی، دکتر مرتضی مهرعلی تبار فیروزجایی، دکتر هدایت درویشی، علیرضا نیکبخت شهبازی و محمدحسن شگری
ناظر	امور ذی ربط در سازمان برنامه و بودجه کشور: امور برنامه ریزی، نظارت و آمایش سرزمین
مشاور علمی	مهندس حسین آرامی
ناظر علمی	شورای عالی سیاستگذاری و راهبری تدوین سند ملی آمایش سرزمین
واحد ذی ربط در مرکز	گروه پژوهشی آمایش سرزمین، توسعه و توازن منطقه‌ای دبیر گروه: دکتر مرتضی مهرعلی تبار فیروزجایی اعضای گروه (به ترتیب الفباء): دکتر محسن ابراهیمی خوسفی، دکتر مینا ابوطالبی، دکتر مهدی رازپور، مهرداد کاشف مبارکه، مصطفی کشتکار و دکتر حمید محمدی مسئول هماهنگی و نظارت: سعید غلامی نتاج، مدیر کل دفتر خدمات پژوهشی و کاربست یافته‌های پژوهشی
ناشر	مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری
تاریخ انتشار	زمستان ۱۳۹۹
مطالب این گزارش لزوماً بیانگر نظر رسمی سازمان برنامه و بودجه کشور و مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری نیست.	
حقوق معنوی اثر به پدیدآورندگان و حقوق مادی آن، به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سازمان برنامه و بودجه کشور تعلق دارد و استفاده از آن با ذکر مأخذ بلامانع است.	
آدرس: تهران - خیابان نجات الهی - خیابان سپند - پلاک ۱۶ شماره‌های تماس ۰۲۱-۴۳۳۰۶۰۰۰ شماره پیام‌رسان ۰۹۹۲۱۵۷۵۸۴۳۱۶	
https://www.dfrc.ir/	

پیشگفتار

تنظیم روابط بین عوامل انسانی، اقتصادی و محیطی با انگیزه بهره‌مندی از سرزمین در جهت استفاده شایسته و پایدار از توان انسانی و طبیعی، مورد توجه آمایش سرزمین است. به بیانی دیگر، آمایش سرزمین به دنبال چیدمان سه مؤلفه مهم جمعیت، سرمایه و منابع طبیعی برای تحقق مطلوب‌ترین، عادلانه‌ترین و پایدارترین سازمان فضایی در سرزمین است. در این راستا، بدیهی است که آمایش سرزمین در چارچوب اصول مصوب، از طریق حفاظت کاربری‌های پایدار اراضی، افزایش بهره‌وری، کارایی و بازده اقتصادی، گسترش عدالت اجتماعی، رفع فقر و محرومیت، برقراری تعادل و توازن در برخورداری از سطح معقول توسعه و رفاه در تمام مناطق جغرافیایی، ایجاد و تحکیم پیوندهای اقتصادی درون و برون منطقه‌ای و هماهنگ‌سازی تأثیرات فضایی- زمانی سیاست‌های بخشی، استانی، منطقه‌ای و ملی به گونه‌ای عمل کرده تا بتواند اهداف چشم‌انداز بلندمدت توسعه کشور و مدیریت یکپارچه سرزمین را به صورت تحقق‌پذیر، متوازن، پایدار و عادلانه عملی سازد. در مجموع می‌توان چنین بیان داشت که آمایش سرزمین نوعی برنامه‌ریزی فضایی راهبردی است که با بهره‌مندی از خرد، دانش و بینش سرزمینی، به دنبال تحقق اهداف زیر است:

- توسعه فضایی متعادل و متوازن سرزمین با رعایت توان اکولوژیک؛
- حفظ وحدت و یکپارچگی سرزمین؛
- بهره‌وری بهینه از سرزمین، متناسب با ظرفیت‌های فضایی و موقعیت مکانی همچون هاب ارتباطی و اقتصاد دریای پایه؛
- توجه ویژه به قلمروهای خاص سرزمینی؛
- کاهش اختلاف در بهره‌مندی نواحی و اقوام گوناگون کشور از مواهب توسعه؛
- ارتقاء بهره‌وری و کارایی اقتصادی؛
- ارتقاء رقابت‌پذیری بین‌المللی، مبتنی بر فعال‌سازی مزیت‌های مغفول مانده و خلق مزیت‌های جدید سرزمینی و
- ارتقاء کیفیت زندگی ساکنان همه مناطق کشور.

آمایش سرزمین، با عنایت به اهمیت موضوع و ضرورت و نقش آن در نظام برنامه‌ریزی همواره مورد تأکید سازمان برنامه و بودجه کشور بوده، به نحوی که در پنج دهه گذشته، چهار دوره مطالعات آمایش سرزمین در کشور تجربه شده است. در ادامه تلاش‌های صورت گرفته برای تدوین سند ملی آمایش سرزمین؛ در دوره اخیر، پس از آغاز

به‌کار دولت تدبیر و امید و احیای سازمان برنامه و بودجه کشور، با توجه به اهمیت موضوع و با استناد به تکلیف قانونی ماده ۲۶ قانون برنامه ششم توسعه، تدوین سند ملی آمایش سرزمین مدنظر قرار گرفت و انجام آن به مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری سپرده شد. متعاقب آن مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری، به‌منظور بهره‌مندی حداکثری از مجموعه مطالعات و گزارش‌های انجام شده در کشور؛ بهره‌گیری از تمام اندوخته دولت و توان علمی کشور در راستای تدوین سندی جامع، به‌عنوان نقشه راه توسعه بلندمدت کشور، ساختار اجرایی تدوین سند ملی آمایش با هدف عضویت معاونت وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و همچنین اساتید و صاحب‌نظران برجسته کشور در ترکیب تمامی کارگروه‌ها، شکل داد و بر این اساس مطالعات سند ملی آمایش سرزمین در قالب ۱۹ گروه مطالعاتی با حضور بیش از ۷۰ نفر از صاحب‌نظران برجسته کشور و کارشناسان مجرب در حوزه‌های جمعیتی، محیط‌زیست، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی انجام پذیرفت که ماحصل آن تدوین بیش از ۴۰ جلد گزارش پشتیبان سند ملی آمایش سرزمین بوده که این گزارش بخشی از آن مجموعه است.

امید است نتایج حاصل از سند ملی آمایش سرزمین، راهنمای مناسبی برای تمامی ذی‌نفعان بوده و نویدبخش تحقق توسعه پایدار در سرزمین ایران باشد. در پایان واجب می‌دانم مراتب تشکر و قدردانی صمیمانه خود از کلیه کسانی که در راهبری، هدایت و تدوین سند ملی آمایش سرزمین در قالب شورای مشورتی و سیاست‌گذاری، کمیته علمی و کمیته اجرایی سهمیم بوده‌اند را ابراز دارم.

علیرضا آزموده اردلان

رئیس مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
خلاصه مدیریتی.....	أ
مقدمه	۱
۱- اصطلاحات	۲
۲- ساختار اجرایی تدوین سند ملی آمایش سرزمین	۳
۳- تعریف سند ملی آمایش سرزمین	۴
۴- اهداف تدوین سند ملی آمایش سرزمین	۴
۵- خروجی‌های اصلی مورد انتظار	۵
۶- بسترها، خروجی‌های ضمنی و الزامات تدوین و تحقق سند ملی آمایش.....	۶
۷- مبانی نظریه پایه توسعه مطالعات سند ملی آمایش سرزمین	۷
۸- مفروضات اساسی حاکم بر محتوای سند ملی آمایش سرزمین.....	۹
۹- ساختار سند ملی آمایش سرزمین	۱۰
۹-۱- تجربیات سایر کشورها.....	۱۰
۹-۲- خصوصیات سند ملی آمایش سرزمین	۱۷
۹-۳- ساختار سند.....	۱۷
۱۰-۱- اهم تعاریف و مفاهیم	۱۹
پیوست ۱: مصوبات شورای عالی سیاستگذاری و راهبری تدوین سند ملی آمایش سرزمین	۲۳
منابع	۳۴

فهرست اشکال

عنوان	صفحه
شکل ۱: چارت اجرایی تلفیق سند ملی آمایش سرزمین	۴
شکل ۲: مدل مفهومی امور تلفیق سند ملی آمایش سرزمین	۲۴
شکل ۳: مدل مفهومی تدوین سند ملی آمایش سرزمین	۲۹
شکل ۴: چارت مفهومی تلفیق سند ملی آمایش سرزمین	۳۲
جدول ۱: تجربیات کشورهای منتخب در حوزه آمایش سرزمین	۱۱۱

خلاصه مدیریتی

توجه به اهمیت آمایش سرزمین، نقش و جایگاه آن در نظام برنامه‌ریزی، همواره یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد تأکید سازمان برنامه و بودجه کشور بوده است. این مهم، با فرمایشات مقام معظم رهبری و تأکیدات ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران، با جدیت بیشتری در دولت تدبیر و امید پیگیری شده است. بنابراین، نظر به اهمیت موضوع و با استناد به تکلیف قانونی ماده ۲۶ قانون برنامه ششم، سازمان برنامه و بودجه در حال تدوین سند ملی آمایش سرزمین به عنوان نقشه راه سازمان‌دهی توسعه فضایی کشور است. به این منظور ابتدا در شهریورماه ۱۳۹۷، شورای عالی سیاست‌گذاری و راهبری تدوین سند ملی آمایش سرزمین به ریاست محمد باقر نوبخت رئیس سازمان برنامه و بودجه، متشکل از ۱۶ صاحب‌نظر حقیقی، معاونان سازمان، رئیس مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری، رؤسای سازمان نقشه‌برداری کشور و مرکز آمار ایران و رئیس امور برنامه‌ریزی، نظارت و آمایش سرزمین سازمان با وظیفه راهبری و نظارت عالی بر کلیه فرایندهای تدوین سند تشکیل شد.

این شورا طی برگزاری پنج جلسه، ساختار اجرایی تدوین سند، تعریف سند ملی و استانی، اهداف تدوین سند، مبانی نظری نظریه پایه توسعه، مفروضات اساسی استنتاجی از اسناد فرادست، چارچوب کلان شرح خدمات، خروجی‌های مورد انتظار و مدل تلفیق مطالعات را به تصویب رسانده است. بر مبنای مصوبات این شورا، سند ملی آمایش سرزمین، سندی است راهبردی که با تکیه بر سیاست‌های کلی نظام و اصول و جهت‌گیری‌های ملی آمایش سرزمین، مشتمل بر سازمان فضایی مطلوب توسعه کشور در افق ۱۴۲۴، نظام تقسیم کار ملی، منطقه‌ای و استانی و ارائه تدابیر و تمهیدات لازم برای تحقق آن است. این سند اهدافی نظیر انتظام‌بخشی جریان‌های متعدد برنامه‌ریزی مؤثر بر توسعه سرزمین، هم‌افزایی مداخلات فضایی بخش‌ها در قلمروهای مختلف سرزمین، ارتقاء بهره‌وری سرزمین، کاستن از عدم تعادل‌های منطقه‌ای، فعال‌سازی مزیت‌های مغفول مانده و خلق مزیت‌های جدید، سازمان‌دهی نظام سکونتگاهی کشور، توجه ویژه به قلمروهای خاص سرزمینی، استفاده مؤثر از ظرفیت‌های اجتماعی، قومی و فرهنگی مناطق مختلف و ایجاد بستر مناسب برای توسعه پایدار سرزمین را در بر دارد.

با مرور تجربیات جهانی و بهره‌گیری از نظرات کارشناسان و خبرگان حوزه آمایش سرزمین، سند ملی آمایش سرزمین شامل خصوصیات ذیل است:

- مبنای قانونی: ماده ۲۶ قانون برنامه ششم توسعه.
- افق: سال ۱۴۲۴ هجری شمسی.

- الزام‌آوری: الزام‌آور برای بخش دولتی و راهنمای عمل بخش خصوصی.
 - قلمرو جغرافیایی: ملی و استانی.
 - فرایند تدوین: بر مبنای ساختار اجرایی مصوب شورای عالی راهبری و سیاستگذاری تدوین سند ملی و با هدایت سازمان برنامه‌بودجه کشور و مشارکت کلیه دستگاه‌های اجرایی، وزارتخانه‌ها و صاحب‌نظران تخصصی حقیقی و حقوقی.
 - مرجع تصویب: شورای عالی آمایش سرزمین.
 - پایش و ارزیابی: بر مبنای شاخص‌هایی که مقرر است در حین فرایند تدوین سند تهیه شود.
- نوشتار حاضر بر مبنای مصوبات شورای عالی سیاستگذاری و راهبری تدوین سند ملی آمایش و همچنین جلسات متعدد برگزار شده با کارشناسان، خبرگان و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف به‌خصوص حوزه آمایش سرزمین، به منظور ارائه اهم تعاریف، مفاهیم، اهداف، خروجی‌های مورد انتظار و ساختار نهایی سند ملی آمایش سرزمین تدوین شده است.

مقدمه

توجه به اهمیت آمایش سرزمین و نقش و جایگاه آن در نظام برنامه‌ریزی، همواره یکی از مهم‌ترین موضوعات مورد تأکید سازمان برنامه و بودجه کشور بوده است. این مهم، با فرمایشات مقام معظم رهبری و تأکیدات ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران، با جدیت بیشتری در دولت تدبیر و امید پیگیری شده است. بنابراین، نظر به اهمیت موضوع و با استناد به تکلیف قانونی ماده ۲۶ قانون برنامه ششم، سازمان برنامه و بودجه در حال تدوین سند ملی آمایش سرزمین به عنوان نقشه راه سازمان‌دهی توسعه فضایی کشور است. این سند که مشتمل بر سازمان فضایی مطلوب توسعه کشور در افق ۱۴۲۴، نظام تقسیم کار ملی، منطقه‌ای و استانی و ارائه تدابیر و تمهیدات لازم برای تحقق آن می‌باشد؛ و اهدافی نظیر انتظام‌بخشی جریان‌های متعدد برنامه‌ریزی مؤثر بر توسعه سرزمین، هم‌افزایی مداخلات فضایی بخش‌ها در قلمروهای مختلف سرزمین، ارتقاء بهره‌وری سرزمین، کاستن از عدم تعادل‌های منطقه‌ای، فعال‌سازی مزیت‌های مغفول مانده و خلق مزیت‌های جدید، سازمان‌دهی نظام سکونتگاهی کشور، توجه ویژه به قلمروهای خاص سرزمینی، استفاده مؤثر از ظرفیت‌های اجتماعی، قومی و فرهنگی مناطق مختلف و ایجاد بستر مناسب برای توسعه پایدار سرزمین را در بر دارد.

به منظور تدوین سند ملی آمایش سرزمین، ابتدا در شهریورماه ۱۳۹۷، شورای عالی سیاست‌گذاری و راهبری تدوین سند ملی آمایش سرزمین به ریاست محمد باقر نوبخت رئیس محترم سازمان برنامه و بودجه، متشکل از ۱۶ صاحب‌نظر حقیقی، معاونان سازمان، رئیس مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری، رؤسای سازمان نقشه‌برداری کشور و مرکز آمار ایران و رئیس امور برنامه‌ریزی، نظارت و آمایش سرزمین سازمان با وظیفه راهبری و نظارت عالی بر کلیه فرایندهای تدوین سند تشکیل شد.

این شورا طی پنج جلسه، ساختار اجرایی تدوین سند، تعریف سند ملی و استانی، اهداف تدوین سند، مبانی نظری نظریه پایه توسعه، مفروضات اساسی استنتاجی از اسناد فرادست، چارچوب کلان شرح خدمات، خروجی‌های مورد انتظار و مدل تلفیق مطالعات را به تصویب رسانده است.

نوشتار حاضر بر مبنای مصوبات شورای عالی سیاست‌گذاری و راهبری تدوین سند ملی آمایش و همچنین جلسات متعدد برگزار شده با کارشناسان، خبرگان و صاحب‌نظران حوزه‌های مختلف به‌خصوص حوزه آمایش سرزمین، تدوین شده است.

۱- اصطلاحات

اصطلاحات به کار رفته در نوشتار پیش‌رو که به تصویب شورای عالی راهبری و سیاستگذاری تدوین سند ملی آمایش رسیده به شرح زیر است:

شورای عالی: شورای عالی آمایش سرزمین.

سازمان: سازمان برنامه و بودجه کشور.

شورا: شورای عالی سیاستگذاری و راهبری تدوین سند.

مرکز: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری.

دبیرخانه: دبیرخانه تدوین سند مستقر در مرکز.

کارگروه تخصصی: کارگروه‌های تخصصی مشتمل بر (۱) امور زیربنایی؛ (۲) امور تولیدی؛ (۳) امور اجتماعی؛ (۴) امور علمی - فرهنگی.

کارگروه استان‌ها: کارگروه امور استان‌ها.

سند: سند ملی آمایش سرزمین.

سازمان استان: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان.

مشاور: مشاوران حقیقی یا حقوقی منتخب که جهت انجام بخش‌های مختلف با مرکز قرارداد منعقد می‌کنند.

ناظر: شخص حقیقی یا حقوقی به منظور نظارت بر گزارش‌های بخش‌های مختلف که به پیشنهاد مرکز به تأیید امور تلفیق می‌رسد.

قلمروهای خاص: مناطق مرزی، مناطق کمتر توسعه‌یافته، مناطق ساحلی و دریامحور، مناطق حاشیه‌ای، مناطق مواجه با بحران (زیست‌محیطی، اجتماعی و اقتصادی)، مناطق بالقوه و مستعد توسعه، جزایر، مناطق کویری و غیره.

۲- ساختار اجرایی تدوین سند ملی آمایش سرزمین

در نخستین جلسه شورای عالی سیاستگذاری و راهبردی تدوین سند ملی آمایش مورخ ۱۳۹۷/۶/۱۰، ساختار اجرایی تدوین سند ملی مصوب شد.^۱ سپس این شورا طی برگزاری پنج جلسه، موارد زیر را نیز به تصویب رسانده است:

۱- تشکیل چهار کارگروه تخصصی با عناوین امور زیربنایی، امور تولیدی، امور علمی-فرهنگی، امور اجتماعی و همچنین تشکیل کارگروه آمار و اطلاعات و کارگروه امور استان‌ها و تعیین رئیس، اعضاء و وظایف کارگروه‌ها؛

۲- تفکیک موضوعات مورد نیاز برای مطالعه به ۱۵ بخش و ۸ فرابخش؛

۳- مدل مفهومی و مدل فرایندی تدوین سند ملی؛

۴- مبانی نظریه پایه توسعه؛

۵- مفروضات اساسی حاکم بر محتوای سند ملی (گزاره‌های کلیدی نظریه توسعه ملی-استنتاجی)؛

۶- تعریف سند ملی و استانی و اهداف تدوین سند ملی؛

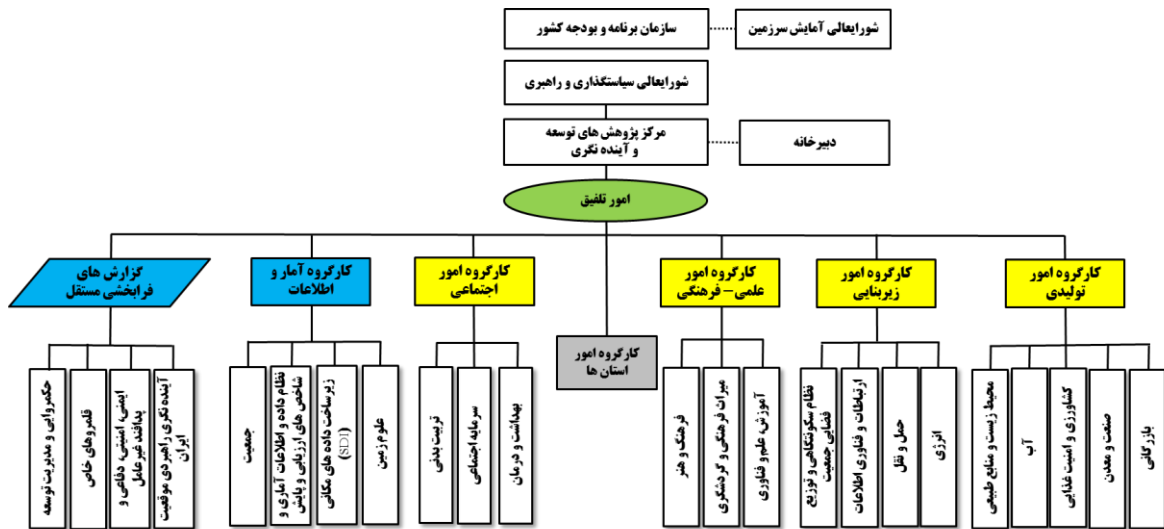
۷- چارچوب کلان شرح خدمات گزارش‌های فرابخشی و بخش‌های ذیل کارگروه‌ها؛

۸- خروجی‌های مورد انتظار فرایند تدوین سند ملی؛

۹- مدل تلفیق مطالعات.

با توجه به گستردگی موضوعات مورد نیاز مطالعه، به‌منظور تسریع در فرایند تدوین سند، در ترکیب تمامی کارگروه‌ها، معاونان وزارتخانه‌ها و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و همچنین اساتید و صاحب‌نظران برجسته کشور عضو بوده تا بتوان از مجموعه توان تخصصی دولت و توان علمی کشور به‌منظور تدوین سندی جامع به‌عنوان نقشه راه توسعه بلندمدت کشور استفاده کرد.

۱. جزئیات ساختار اجرایی و وظایف و ترکیب کارگروه‌ها در پیوست ۱ آمده است.

تصویر: Cor.P های ذیل هر کارگروه با پیشنهاد کارگروه و تصویب شورا امکان افزایش یا کاهش دارد.

شکل ۱: چارت اجرایی تلفیق سند ملی آمایش سرزمین

۳- تعریف سند ملی آمایش سرزمین

سند ملی آمایش سرزمین، سندی است راهبردی با تکیه بر سیاست‌های کلی نظام و اصول ۸ گانه و جهت‌گیری‌های ملی آمایش سرزمین، با هدف سازماندهی فضایی توسعه، انتظام‌بخشی و فرصت‌سازی توسعه بخش‌ها و زمینه‌سازی تحقق توسعه متعادل درون‌زا و برون‌نگر که بیانگر سازمان فضایی توسعه بلندمدت ملی در افق ۱۴۲۴ بوده و مشتمل بر نظام تقسیم کار ملی، منطقه‌ای و استانی، الگوی مطلوب استقرار جمعیت و فعالیت در پهنه سرزمین و مجموعه تدابیر و تمهیدات لازم برای تحقق سازمان فضایی مطلوب می‌باشد. رعایت کلیه توصیه‌ها، جهت‌گیری‌ها و راهبردهای این سند برای بخش دولتی الزام‌آور بوده و راهنمای عمل بخش خصوصی است.

۴- اهداف تدوین سند ملی آمایش سرزمین

اهداف سند ملی آمایش سرزمین در راستای ایجاد نظم و ترتیب و منطق در استقرار جمعیت، فعالیت و زیرساخت‌ها در بستر طبیعی سرزمین عبارت‌اند از:

- مدیریت و بهره‌وری پایدار منابع طبیعی، آب و محیط‌زیست
- بهره‌برداری از سرزمین متناسب با توان اکولوژیک و ظرفیت برد
- توسعه فضایی متعادل و متوازن سرزمین به منظور استقرار مطلوب فعالیت و جمعیت

- حفظ وحدت و یکپارچگی سرزمین مبتنی بر هویت و فرهنگ ایرانی- اسلامی
- تقویت گردشگری اجتماع محور و فرهنگ مبنا با تکیه بر حفاظت از میراث فرهنگی
- رعایت ملاحظات ایمنی، امنیتی- دفاعی در استقرار مطلوب فعالیت و جمعیت
- تعامل سازنده و هدفمند منطقه‌ای، جهانی و ارتقاء پیوندهای فراملی
- ارتقاء رقابت پذیری بین‌المللی مبتنی بر فعال‌سازی حداکثری مزیت‌ها و ظرفیت‌های سرزمین
- نقش‌آفرینی کشور به عنوان هاب انرژی، حمل و نقل و فناوری اطلاعات در کریدورهای ترانزیتی بین‌المللی
- کاهش اختلاف در بهره‌مندی نواحی و اقوام گوناگون کشور از مواهب توسعه
- افزایش کیفیت زندگی ساکنان همه مناطق
- افزایش سهم جمعیت و فعالیت در قلمروهای خاص و تمرکززدایی از مناطق پرتراکم کشور
- تقسیم کار ملی مبتنی بر تخصص‌ها و مزیت‌های نسبی و رقابتی مناطق
- استفاده بهینه از ظرفیت‌های دریا و توجه به اقتصاد دریاپایه
- جلب مشارکت ذی‌نفعان و ذی‌نفعان در برنامه‌های توسعه کشور

۵- خروجی‌های اصلی مورد انتظار

سند ملی آمایش سرزمین دربرگیرنده موارد زیر است:

- سازمان فضایی مطلوب توسعه بلندمدت در افق ۱۴۲۴ (مشمول بر الگوی مطلوب استقرار جمعیت و فعالیت).
- نظام تقسیم کار ملی، منطقه‌ای و استانی.
- مجموعه تدابیر و تمهیدات لازم برای تحقق سازمان فضایی (مشمول بر راهبردها و سیاست‌های توسعه سرزمینی).

۶- بسترها، خروجی‌های ضمنی و الزامات تدوین و تحقق سند ملی آمایش

بر مبنای مجموعه اهداف و انتظارات متصور برای تدوین سند ملی آمایش مصوب شورای عالی سیاست‌گذاری و راهبری تدوین سند، موارد دیگری به شرح زیر به‌عنوان خروجی‌های مورد انتظار از فرایند تدوین سند به تصویب رسیده است.

- توان اکولوژیک و ظرفیت برد سرزمین؛
- پهنه‌بندی سرزمینی مخاطرات؛
- قلمروهای خاص و راهکارهای پیشنهادی؛
- ضوابط و معیارهای منطقه‌ای استقرار فعالیت‌های بخش‌ها و سکونتگاه‌ها؛
- ارائه خطوط راهنما به‌منظور بازنگری مطالعات آمایش استان‌ها بر مبنای خروجی‌های سند ملی؛
- بازنگری و تدقیق منطقه‌بندی کلان فضایی؛
- ضوابط و معیارهای کلی ناظر بر تقسیمات سیاسی کشور؛
- ارائه خطوط راهنما برای تهیه طرح کالبدی؛
- ساز و کار پایش، ارزیابی و به‌روزرسانی سند ملی آمایش سرزمین؛
- الزامات نهادی، فرایندی و اجرایی تحقق‌پذیری سند ملی.

بر این اساس تمامی خروجی‌های مورد انتظار، الزاماً به‌عنوان بخشی از سند ملی آمایش سرزمین تعریف نمی‌شوند، بلکه برخی از آنها به‌عنوان مطالعات پشتیبان برای تحقق الزامات سند مورد بهره‌برداری قرار می‌گیرند.

۷- مبانی نظریه پایه توسعه مطالعات سند ملی آمایش سرزمین^۱

نظریه پایه توسعه ملی بیانگر جهت‌گیری‌های اصلی توسعه کشور در بلندمدت است و حدود بین تقابل‌های تعیین‌کننده در فرایند تشخیص مشی توسعه را تعیین می‌کند. این نظریه در قالب دیدگاهی شفاف و کاربردی، چشم‌اندازی از آینده توسعه ملی و نقش کشور در عرصه جهانی را ارائه می‌دهد. نظریه پایه توسعه ملی، اساس تعیین راهبردها و خط‌مشی‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، سیاسی، امنیتی و دفاعی کشور را تشکیل می‌دهد و جهت‌دهنده نقش و وظایف دولت، نحوه مشارکت مردم در فعالیت‌های توسعه و چگونگی نظام تصمیم‌گیری و اجرا است (فولادی، ۱۳۷۷). با وجود تلاش‌هایی که در تجربه دهه ۸۰ مطالعات آمایش برای تدوین یک نظریه پایه توسعه صورت پذیرفت، اما هنوز یک نظریه توسعه ملی مشخص به‌عنوان نقشه راه توسعه آتی کشور تدوین نشده است که آمایش سرزمین بتواند بر مبنای آن، سیمای فضایی توسعه کشور را در افق ترسیم کند. مطالعه آمایش سرزمین با توجه به وسعت، ویژگی و ماهیت آن نیازمند چارچوب فکری و مبنای نظری مشخصی است تا بر اساس آن روش‌شناسی و شیوه‌های مناسب تدوین اهداف بنیادین، طراحی چشم‌انداز توسعه فضایی و برنامه‌ریزی بر پایه سناریو و نیز درنهایت طرح و برنامه‌های آمایش اتخاذ و اجرایی شود. قرار گرفتن در هر یک از مراحل رشد و توسعه، توجه به امر تولید، توزیع و توازن بین مؤلفه‌های رقابت‌پذیری، زیست‌پذیری یا پایداری‌های محیطی از جمله مسائلی است که تبیین‌کننده رویکرد به‌کارگیری مبنای نظری مؤثر و کارآمد در تحقق اهداف بنیادین و دستیابی به چشم‌انداز خواهد بود. علاوه بر موارد بالا، رعایت اصول قانون اساسی نیز در تدوین نظریه پایه توسعه باید مدنظر قرار گیرد.

مرور مبنای نظری مختلف نشان می‌دهد که این مبنای، با گذشت زمان فرایند تکاملی را طی کرده‌اند؛ اما به این مفهوم نیست که در هر جامعه‌ای می‌توان از آخرین نظریه‌ها بهره گرفت. زیرا هر یک فراخور شرایط زمانی و مکانی، بخشی و منطقه‌ای یا ویژگی‌های کلان جامعه ناکافی به نظر می‌رسند. با وجود این، ماهیت آمایش سرزمین مبین آن است که این مطالعات باید بر مبنای نظریه توسعه پایدار تدوین شود، توسعه‌ای که نیازمندی‌های نسل حاضر را بدون لطمه زدن به توانایی نسل‌های آتی در تأمین نیازهای خود برآورده می‌سازد. توسعه پایدار فرایندی راهبردی که مداوم در حال تغییر است؛ در جهت دستیابی به پایداری است. توسعه پایدار جریان چندبُعدی است که نیازمند تغییر نگرش‌های ساختاری در امور اجتماعی، نهادهای ملی، تسریع رشد اقتصادی، کاهش نابرابری و فقرزدایی مطلق است.

۱. مصوب شورای عالی سیاست‌گذاری و راهبری تدوین سند ملی آمایش سرزمین

-
- بهبود جایگاه مردم به‌عنوان محور توسعه و تلاش در جهت برقراری زمینه‌های مشارکت، رفع نیازهای اولیه و اساسی آن‌ها با اولویت کمک به فقرا و تهی‌دستان.
 - توجه به توسعه درونی در چارچوب محدودیت‌های منابع طبیعی.
 - تلاش برای دستیابی به عدالت اجتماعی و برابری «درون‌نسلی» و «بین‌نسلی» و سعی در برقراری عدالت اقتصادی.
 - هم‌راستایی بهبود محیط‌زیست و توسعه اقتصادی به‌عنوان پایه‌های توسعه پایدار، فراهم ساختن محیط‌زیست سالم و جلوگیری از تخریب آن.
- در این راستا با توجه به مرحله‌ای از فرایند رشد و توسعه که کشور در آن قرار گرفته است، در تدوین نظریه مناسب باید موارد زیر مدنظر قرار گیرد:
- تأکید بر تأمین رشد پویا، شتابان، پایدار و اشتغال‌زا.
 - تأکید بر عناصر طرف عرضه ضمن توجه به طرف تقاضا، به‌ویژه صادرات کالا و خدمات.
 - تأکید بر بهبود فضای رقابتی، بهره‌وری، عوامل تولید و مهارت نیروی کار، کیفیت منابع ملی، خلاقیت و نوآوری در فرایندها و محصولات نهایی، امنیت ثروت و دارایی و پیشرفت‌های فنی.
 - تخصیص متعادل منابع برای ایجاد رشد متوازن و درون‌زا در بخش‌های مختلف اقتصادی.
 - تأکید بر ارتقاء جایگاه کشور در عرصه جهانی با توجه به فرایند جهانی‌شدن.
 - توجه به رویکرد برون‌نگر به‌منظور ایجاد پیوندهای کارآمد و نگرش‌های تعاملی ملی با نظام منطقه‌ای، آسیایی و بین‌المللی.
 - تأکید بر اقتصاد دانایی‌محور.
 - تأکید بر تحولات ناشی از فناوری‌های نوپدید (نوآیند).
 - تأکید بر عوامل اجتماعی و فرهنگی از جمله سرمایه اجتماعی.
 - توسعه مبتنی بر وحدت ملی و سرزمینی با لحاظ تنوع قومی و مذهبی.
 - تفکیک تأثیر فضا و سرزمین از سایر عوامل در دستیابی بر اهداف بنیادین و سند چشم‌انداز.
-

- پیشرفت متوازن منطقه‌ای مبتنی بر تقسیم کار ملی همراه با بهبود مستمر متغیرهای کلان اقتصادی و پیوندهای بخشی- منطقه‌ای.
- تأکید بر نهادگرایی جدید و قبول نقش و جایگاه دولت در شرایط اقتصاد مختلط بازار- دولت با هدف بهبود کیفیت مداخله دولت.
- توجه به ملاحظات و مسائل دفاعی، امنیتی و پدافند غیرعامل در استقرار جمعیت و فعالیت بر پهنه سرزمین.

۸- مفروضات اساسی حاکم بر محتوای سند ملی آمایش سرزمین^۱

در نبود یک نظریه پایه توسعه، می‌توان گزاره‌های کلیدی مؤثر بر توسعه ملی را از اسناد فرادست استنتاج کرد. اهم اسناد مورد توجه برای استخراج گزاره‌های مفروضات اساسی (گزاره‌های کلیدی مؤثر بر توسعه ملی) عبارتند از:

- قانون اساسی (اصول ۴۸ و ۵۰)؛
 - چشم‌انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴؛
 - سیاست‌های کلی آمایش سرزمین؛
 - سیاست‌های کلی نظام در بخش‌های مختلف؛
 - جهت‌گیری‌های ملی آمایش سرزمین مصوب شورای عالی آمایش سرزمین؛
 - قانون احکام دائمی برنامه‌های توسعه کشور؛
 - سیاست‌های کلی برنامه ششم.
 - اصول هشت‌گانه آمایش سرزمین (مشمتمل بر ملاحظات امنیتی و دفاعی، کارایی و بازدهی اقتصادی، وحدت و یکپارچگی سرزمین، گسترش عدالت اجتماعی و تعادل‌های منطقه‌ای، حفاظت محیط‌زیست و احیای منابع طبیعی، حفظ هویت اسلامی- ایرانی و حراست از میراث فرهنگی، تسهیل و تنظیم روابط درونی و بیرونی اقتصاد کشور، رفع محرومیت‌ها به‌خصوص در مناطق روستایی).
- برخی از سیاست‌ها و گزاره‌هایی که در اسناد مذکور قید شده است، محدود به یک افق زمانی یا یک برنامه خاص نمی‌باشد و بازتاب فضایی آن فراتر از افق‌های مدنظر در این اسناد است. در مجموع، می‌توان بازتابی از سیاست‌های سرزمینی را در تمامی اسناد بالا یافت که وجه اشتراک زیادی نیز دارند. به عنوان مثال، توسعه

۱. مصوب شورای عالی سیاستگذاری و راهبری تدوین سند ملی آمایش سرزمین

- دریامحور همواره به‌عنوان یک موضوع مهم مورد توجه بوده است و لذا می‌تواند به‌عنوان یکی از مفروضات اساسی در فرایند تهیه سند ملی آمایش سرزمین مورد توجه قرار گیرد.
- بهره‌مندی حداکثری از مزیت‌های عمده کشور از جمله: موقعیت جغرافیایی ایران، منابع غنی معدنی، منابع انرژی، منابع انسانی و میراث تاریخی، فرهنگی و گردشگری.
 - استفاده از ظرفیت‌ها و اراده ملی در تعامل سازنده و مؤثر با جهان با اولویت کشورهای منطقه چشم‌انداز (آسیای جنوب غربی).
 - پیوند با حوزه نفوذ فرهنگ و تمدن ایرانی-اسلامی.
 - تقسیم کار و تعیین نقش ملی و فراملی مناطق، استان‌ها، سواحل و جزایر کشور.
 - توجه ویژه به توسعه دریامحور و فعال‌سازی ظرفیت‌های دریایی مغفول مانده.
 - توجه به ایجاد عادلانه امکانات و فرصت‌های برابر متناسب با ظرفیت‌ها و مزیت‌های هر منطقه و همچنین مقتضیات فرهنگی، جغرافیایی و تاریخی آن‌ها در راستای کاهش عدم تعادل‌های منطقه‌ای.
 - توزیع جمعیت و استقرار فعالیت متناسب با منابع، توان محیطی و ظرفیت تحمل زیست‌بوم‌ها.
 - تأکید بر تاب‌آوری زیست‌محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی در استقرار فعالیت و جمعیت بر پهنه سرزمین.
 - توجه به پایداری تأمین منابع آب.
 - فراهم کردن فضای مناسب مراکز زیست و فعالیت در مناطق مرزی و مناطق کم‌تراکم نیمه شرقی از طریق توسعه پایدار این مناطق.
 - امنیت پایدار به‌عنوان مسیر و مقصد فعالیت‌های توسعه‌ای کشور به‌گونه‌ای که با پرهیز از هرگونه جنگ، کشور در مسیر شکوفایی و توسعه گام بردارد.

۹- ساختار سند ملی آمایش سرزمین

۹-۱- تجربیات سایر کشورها

در این بخش سعی شده است با بررسی و مقایسه تجارب سایر کشورها در حوزه برنامه‌ریزی فضایی و آمایش سرزمین که هرکدام دارای چارچوب مشترک و منحصربه‌فردی بر پایه پیشینه اجتماعی و سیاسی و فرهنگی خود هستند، آموزه‌هایی برای انجام مطالعات آمایش سرزمین و تحقق‌پذیری آن در کشور را فراهم آورد.

جدول ۱: تجربیات کشورهای منتخب در حوزه آمایش سرزمین

مؤلفه	چین	فرانسه	روسیه	آلمان	کره جنوبی	مالزی	مراکش
نام برنامه	برنامه ملی جدید شهرگرایی	برنامه آمایش سرزمین	برنامه‌ریزی فضایی با تأکید بر توسعه شهری	مفهوم و استراتژی توسعه فضایی	برنامه جامع توسعه منطقه‌ای ملی	برنامه ملی کالبدی (فیزیکی)	شمای برنامه‌ریزی فضایی ملی
مخفف	-	-	-	NSSD	CNTDP	NPP	SNAT
بازه زمانی	۲۰۱۴-۲۰۲۰	از سال ۱۹۴۰ تاکنون	-	بدون بازه	۲۰۱۱-۲۰۲۰	۲۰۰۶-۲۰۲۰	۲۰۰۰-۲۰۲۵
تاریخچه	اولین برنامه استراتژی شهری چین است. برنامه ۵ ساله توسعه قبلی بخش‌هایی در خصوص توسعه شهری داشته است اما هیچ استراتژی مشخصی ندارد.	دوره اول: ۱۹۴۵ تا ۱۹۴۷	سه مرحله کلی که مرحله سوم بازه‌ای است که طرح‌های برنامه‌ریزی قلمرو با تکیه بر مجموعه قوانین توسعه شهری فدرال، در سطوح مختلف ملی، منطقه‌ای و محلی را شامل می‌شود.	در سال ۲۰۰۴ شروع به کار شده و در ۲۰۰۶ به اتمام رسیده است. در سال ۲۰۱۳ بازنگری شده است.	دارای ۴ برنامه توسعه‌ای است که در سال ۲۰۰۶ و ۲۰۱۱ بازنگری شده است.	۱۹۹۲: شروع	۱۹۹۶: بازنگری
		دوره دوم: ۱۹۴۷ تا ۱۹۶۳					
		دوره سوم: ۱۹۶۳ تا ۱۹۸۰					
		دوره چهارم: ۱۹۸۲ تا ۱۹۹۸					
		دوره پنجم: ۱۹۹۸ تاکنون					

سند راهنما با ۵۱ محور.	سند الزام‌آور با ۴۱ سیاست و ۲۵۴ اقدام اجرایی.	سند الزام‌آور پیشنهاددهنده ساختار منطقه‌ای سه لایه	سند راهنما با ۳ هدف و چند پیشنهاد عمومی برای هر هدف.	سند الزام‌آور	قانون آمایش سرزمین و توسعه پایدار	سند راهنما با ۵ هدف که برخی از آن‌ها کمی هستند.	نوع سند
منشور برنامه‌ریزی فضایی ملی	برنامه عملیاتی پنج‌ساله توسعه کشوری و شهری مالزی (۱۹۷۶ بازنگری شده در ۲۰۰۱)	چارچوب عملیاتی قلمرو ملی (بازنگری شده در ۲۰۰۲)	قانون برنامه‌ریزی فضایی فدرال (۱۹۶۵)	قوانین در سطح ملی و فدرال و قانون توسعه شهری فدراسیون روسیه و قوانین فدراسیون، قانون زمین،	-	برنامه پنج‌ساله توسعه دوازدهم (۲۰۱۰-۲۰۱۵)	مبنای قانونی
ملی/ فراملی	ملی/ فراملی	ملی/ فراملی	ملی/ فراملی	سطح ملی و فدرال، سطح منطقه‌ای، نواحی شهری و سکونتگاه‌های دارای شهر	- فراملی (اتحادیه اروپا) ملی منطقه‌ای - آمایش سرزمین با چشم‌انداز اروپایی و جهانی	ملی- شامل کل کشور و ایالت‌های خودمختار	قلمرو جغرافیایی

<p>از هر قلمرو با توجه به پتانسیل اقتصادی آن، برای هر قلمرو با توجه به نیاز اجتماعی آن.</p>	<p>یک چهارچوب ملی پایدار، کارآمد و عادلانه به منظور هدایت توسعه کلی کشور به سمت دستیابی به یک ملت توسعه یافته با درآمد بالا در سال ۲۰۲۰:</p>	<p>جهان سبز، قلمرو ملی</p>	<p>۱- رشد و نوآوری</p>		<p>قانون تمرکززدایی (تفویض قدرت تصمیم‌گیری و تعیین سرنوشت به بخش‌های کوچک سرزمین و کاهش وابستگی سیاسی، اداری، مالی و فنی هر بخش)</p>	<p>یک مسیر مردم‌گرا با تأکید بر خصوصیات چینی همراه با اصول به اشتراک‌گذاری عادلانه.</p>	<p>آرمان‌ها و چشم‌انداز</p>
	<p>۱- توجیه و تحکیم چارچوب برنامه‌ریزی فضایی ملی از طریق زیرساخت‌های استراتژیک برای بهره‌وری اقتصادی و رقابت‌پذیری جهانی</p>	<p>۱- قلمرو ملی یکپارچه و رقابتی</p>	<p>۲- حفاظت از منابع و شکل‌دهی به مناظر فرهنگی</p>	<p>توسعه شهری و قلمروی در سطوح مختلف فضایی</p>	<p>توسعه پایدار</p>	<p>۱- احترام به نیروهای بازار در جهت رشد کم‌کربن، افزایش جمعیت شهری از ۵۳ به ۶۰ درصد تا سال ۲۰۲۰.</p>	
<p>۱- تقویت انسجام ملی</p>	<p>۲- بهینه‌سازی منابع طبیعی و کاربری اراضی به منظور توسعه پایدار و حفظ تنوع زیستی</p>	<p>۲- قلمرو ملی دوستدار محیط‌زیست و پایدار</p>	<p>۳- اطمینان از ارائه خدمات عمومی مورد علاقه</p>			<p>۲- شهری شدن از طریق یک مسیر انسان-مرکز و دوستدار محیط‌زیست</p>	

						۳- دسترسی گسترده به خدمات پایه	
۲- بهبود شرایط زندگی شهروندان	۳- بهبود کیفیت محیطی و فضای، تنوع و امنیت برای یک زندگی باکیفیت بالا و قابل زیست	۳- قلمرو ملی جذاب و زیبا				۴- جابجایی توسعه از نواحی ساحلی و شهری به سمت جزایر و روستاها	
۳- تقویت دموکراسی	۴- اتصال بین بخش‌های مختلف	۴- قلمرو ملی باز					فرایند سازي تصميم
تدوین توسط وزارت برنامه‌ریزی فضای، محیط‌زیست، شهرها و سکونتگاه‌ها.	تدوین توسط شورای برنامه‌ریزی کالبدی ملی- دپارتمان فدرال برنامه‌ریزی کشور و شهری.	تدوین توسط وزیر وزارت حمل و نقل و زیرساخت‌ها و زمین- واحدهای ملی و محلی دولتی- مؤسسات تحقیقاتی- کمیته سیاستگذاری قلمرو ملی.	تدوین توسط وزارت برنامه‌ریزی شهری.	تصمیم‌گیری در رابطه با آماده‌سازی طرح برنامه‌ریزی فدراسیون روسیه و طرح منطقه‌ای و ناحیه‌ای	تدوین توسط کمیته بین وزارتخانه‌های آمایش سرزمین	تدوین توسط کمیته اصلاحات و توسعه ملی با مشارکت ۱۲ وزارتخانه	
				شکل‌گیری استراتژی‌های مربوطه به توسعه قلمرو فدراسیون روسیه	قانون آمایش و توسعه پایدار سرزمین		
تصویب توسط شورای عالی برنامه‌ریزی فضای (آمایش) به ریاست پادشاه	تصویب توسط شورای برنامه‌ریزی کالبدی	تصویب توسط رئیس‌جمهور	تصویب توسط هیئت‌وزیران در سال ۲۰۰۶	تصویب طرح برنامه‌ریزی قلمرو و طرح جامع	تأسیس شورای آمایش ملی آمایش و توسعه سرزمین	تصویب توسط هیئت‌وزیران و نخست‌وزیر	
					مجلس ملی درباره آمایش سرزمین		

<p>اجرا توسط شورای عالی آمایش؛ کمیسیون دائمی بین وزارتخانه‌های آمایش؛ شورای منطقه‌ای آمایش؛ بازرسان منطقه‌ای آمایش؛ سازمان‌های دولتی تخصصی برای مناطق توسعه‌نیافته؛ آژانس حوضه‌های آبخیز</p>	<p>اجرا توسط پنل مشاورین برنامه‌ریزی کالبدی ملی و مؤسسه تحقیق توسعه و آمایش (برنامه‌ریزی فضایی)</p>	<p>اجرا توسط سرمایه‌گذاری مستقیم در زیرساخت‌ها، مشوق‌های مالی و ارتقاء فعالیت‌ها با مشارکت برخی مؤسسات مشخص بخشی مانند آژانس سرمایه‌گذاری خارجی، مراکز اطلاعات لجستیکی ملی</p>	<p>مؤسسه خاصی برای اجرا در نظر گرفته نشده است.</p>		<p>– نقش دولت مرکزی سیاستگذاری کلی، اسکلت‌بندی، طرح‌ریزی کلان سرزمین، برنامه‌ریزی کلان، تنظیم، پایش یکپارچه‌سازی، هماهنگی، کنترل مرکزی کلیه امور</p>	<p>اجرا توسط کمیته اصلاحات و توسعه ملی با مشارکت دپارتمان‌های مربوطه به منظور اجرای برنامه‌های اجرایی و رسیدن به اهداف برنامه</p>	
<p>مذاکره با دولت‌های محلی و عموم مردم</p>	<p>مذاکره با دولت ایالتی، گروه‌های کاری فنی، آژانس‌های ایالتی و فدرال، NGOها و گروه‌های تخصصی</p>	<p>مذاکره با دولت‌های محلی و منطقه‌ای و مردم</p>	<p>مذاکره با دولت‌های محلی، مناطق، مؤسسات تحقیقاتی، کشورهای همسایه و عموم مردم</p>	<p>تمامی بخش‌ها و سطوح مختلف قلمروی</p>	<p>متمرکز از بالا به پایین و مشارکتی پایین به بالا</p>	<p>مذاکره با دولت‌های منطقه‌ای و محلی و مسئولین، مؤسسات و عموم مردم</p>	<p>فرایند مشارکت</p>

بدون ترتیبات مالی مشخص	فقط برای برنامه نواحی خاص از طریق تنخواه‌گردان به صورت ۸۰ درصد وام و ۲۰ درصد گرنت	تخصیص مرکزی بودجه با توجه به عملکرد کسب و کار و مدیریت پروژه‌های توسعه در مقیاس بزرگ	بدون ترتیبات مالی مشخص و با ارائه پیشنهادهایی در خصوص تصمیمات مالی روی زیرساخت‌ها و ارائه خدمات	-	ایجاد صندوق‌های مالی منطقه‌ای	بدون ترتیبات مالی مشخص	ترتیبات مالی
					صندوق ملی آمایش و توسعه سرزمین		
مشاهده دینامیک قلمرو (ODT)	هر ۵ سال یک‌بار توسط دپارتمان فدرال برنامه‌ریزی کشوری و شهری. تعریف یک سری از شاخص‌ها؛ استقرار یک سیستم هوشمند برنامه‌ریزی کاربری اراضی واحد (iPLAN)	مؤسسه تحقیقاتی کره برای سکونت‌گاه‌های انسانی	گزارش‌های دوره‌ای از توسعه فضایی توسط وزارت حمل و نقل و زیرساخت‌ها و توسعه شهری		پایش در سطوح فضایی (از سطح فراملی تا سطوح محلی)	شاخص‌های آماری پایش توسعه پیش‌بینی‌شده است.	پایش و ارزیابی

مروری بر تجربیات سایر کشورها نشان می‌دهد که هر کشور متناسب با شرایط جغرافیایی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود سندی را به منظور انتظام‌بخشی فضایی با اهداف متفاوت، بازه زمانی متفاوت، چشم‌انداز متفاوت و فرایندهای تدوین، تصویب، اجرا و پایش متفاوتی تهیه کرده است. سند ملی آمایش سرزمین در ایران که مقرر است با استناد به ماده ۲۶ قانون برنامه ششم توسعه تدوین شود، دارای خصوصیات و ساختار ذیل خواهد بود:

۹-۲- خصوصیات سند ملی آمایش سرزمین

- مبنای قانونی: ماده ۲۶ قانون برنامه ششم توسعه.
- افق: سال ۱۴۲۴ هجری شمسی.
- الزام‌آوری: الزام‌آور برای بخش دولتی و راهنمای بخش خصوصی.
- قلمرو جغرافیایی: ملی و استانی.
- اهداف: ذکرشده در بند ۵.
- فرایند تدوین: بر مبنای ساختار اجرایی مصوب شورای عالی راهبری و سیاستگذاری تدوین سند ملی و با هدایت سازمان برنامه و بودجه کشور و مشارکت کلیه دستگاه‌های اجرایی، وزارتخانه‌ها و صاحب‌نظران تخصصی حقیقی و حقوقی.
- مرجع تصویب: شورای عالی آمایش سرزمین.
- پایش و ارزیابی: بر مبنای شاخص‌هایی که مقرر است در هنگام فرایند تدوین سند تهیه شود.

۹-۳- ساختار سند

پس از انجام مجموعه مطالعات لازم برای تدوین سند ملی آمایش سرزمین، آنچه به‌عنوان یک سند باید به تصویب شورای عالی آمایش برسد، مشتمل بر موارد زیر خواهد بود:

۱- کلیات

- مقدمه، تعاریف و مفاهیم، اهداف، افق سند، عناوین اسناد فرادست، جایگاه سند در نظام برنامه‌ریزی، تاریخ تصویب.

۲- چشم‌انداز توسعه فضایی سرزمین

- سازمان فضایی مطلوب توسعه بلندمدت در افق ۱۴۲۴
- الگوی مطلوب استقرار جمعیت و نظام سکونتگاهی
- جمعیت در افق
- سطح‌بندی سکونتگاه‌ها در افق
- الگوی مطلوب استقرار فعالیت در سرزمین.
- کانون، قطب‌ها، محورها و پهنه‌های توسعه: صنعتی، کشاورزی، خدمات، گردشگری، دریامحور، هاب قطب‌ها و مراکز لجستیکی، حمل و نقل و غیره.
- زیرساخت‌های اساسی تحقق الگوی مطلوب استقرار جمعیت و فعالیت: انرژی، فناوری اطلاعات، آب و غیره.

۳- نظام تقسیم کار ملی، منطقه‌ای و استانی

- نقش و کارکرد کشور در سطح فراملی (منطقه جنوب غرب آسیا و جهان).
- نقش و کارکرد مناطق در سطح ملی و فراملی.
- نقش و کارکرد استان در سطح منطقه، ملی و فراملی
- نقش و کارکرد سکونتگاه‌ها در افق در سطح استان، منطقه، ملی و فراملی.

۴- مجموعه تدابیر و تمهیدات لازم برای تحقق سازمان فضایی

- راهبردهای سرزمینی؛
- سیاست‌های سرزمینی؛
- طرح‌ها و پروژه‌های کلان محرک توسعه کشور؛
- ملاحظات، الزامات و ضوابط اجرایی.

۱۰- اهم تعاریف و مفاهیم

سند استانی آمایش

سندی است راهبردی مبتنی بر سند ملی بیانگر سازمان فضایی مطلوب استان و مجموعه تدابیر و تمهیدات لازم برای تحقق آن است. این سند با هدف ایفای نقش مؤثر و سازنده استان در توسعه و شکوفاسازی اقتصاد منطقه و ملی، تقویت پیوند میان اقتصاد ملی و محلی و تعیین تقسیم کار نواحی برنامه‌ریزی استان تنظیم می‌شود.

چشم‌انداز

چشم‌انداز عبارت است از ارائه یک موقعیت مطلوب و آرمانی قابل دستیابی که مانند چراغی در افق بلندمدت فراروی جامعه و نظام حکومتی قرار دارد. به عبارتی دیگر، چشم‌انداز بینشی کل‌گرا و جامع‌نگر برای تصویر آینده در موضوعات اصلی توسعه است که متکی بر شناخت روندهای آینده و مبتنی بر رعایت اصول و روش‌های برنامه‌ریزی می‌باشد. چشم‌انداز نیز دارای ویژگی‌های جامع‌نگری، آینده‌نگری، ارزش‌گرایی و واقع‌گرایی است. چشم‌انداز، دستیابی به منافع ملی و اجرای قانون اساسی را مدنظر داشته و به دنبال ایجاد انگیزه برای همه اقشار و آحاد جامعه و متولیان و مسئولان، برای حفظ وحدت اجتماعی و یکپارچگی ملی است و با در نظر گرفتن امکان تحقق در یک دوره بیست ساله و با توجه به شناخت محیط ملی (درونی) و بررسی نقاط قوت و ضعف آن تعیین می‌شود و به‌صورت اساسی نگاهی دقیق به رخدادهای جهانی و روند تحولات محیط بین‌المللی (بیرونی) دارد تا فرصت‌ها و تهدیدهای احتمالی را بشناسد و نحوه تعامل محیط بیرونی و درونی را روشن سازد و با استفاده از مقدرات و امکانات، بستر مناسبی را فراهم و برنامه‌های کشور را در بلندمدت هدایت کند.^۱

ساختار فضایی

ترتیب یا نحوه استقرار گره‌گاه‌ها، شبکه‌ها و پهنه‌ها در فضا نسبت به یکدیگر را ساختار فضایی می‌نامند. هر کشور یا منطقه دارای ساختار فضایی ویژه خود می‌باشد که ناشی از تصمیمات گذشته افراد یا دولت‌هاست.

سازمان فضایی

مجموعه گره‌گاه‌ها، پهنه‌ها و فعالیت‌های مرتبط با آن‌ها و کنش متقابل میان آن‌ها از طریق شبکه‌های اتصال را سازمان فضایی می‌گویند.

۱. مستندات سیاست‌های کلی آمایش سرزمین، مجمع تشخیص مصلحت نظام، ۱۳۸۴

قطب‌ها و کانون‌های توسعه

قطب‌ها و کانون‌ها مراکزی هستند که از جمعیت و فعالیت‌های قابل ملاحظه‌ای برخوردار بوده و حوزه نفوذی فراتر از محدوده‌های شهری خود دارند. هر چه مقیاس این مراکز بزرگ‌تر و روابط آنها با سایر نقاط کشور بیشتر باشد واجد تعریف قطب بوده و در غیر این صورت کانون خواهند بود.

مصادیق مربوط به قطب‌های توسعه فضایی کشور به طور نمونه مراکزی چون تهران، اصفهان، مشهد، تبریز و در مورد کانون‌های توسعه موجود در سازمان فضایی مراکزی همچون جیرفت، زابل، ... را می‌توان نام برد.

محورهای توسعه

در محورهایی که شبکه‌های زیربنایی مانند راه‌های زمینی، خطوط انتقال نیرو و انرژی که پدیده‌های خطی هستند به لحاظ مکانی بر یکدیگر انطباق یابند، قابلیت استقرار فعالیت‌های اقتصادی در آنها را افزایش داده و به تحرک و توسعه مراکز جمعیتی مسیر خود دامن می‌زنند و به تدریج قابلیت استقرار مراکز جمعیتی و تولیدی جدیدی در آنها پدیدار می‌شود. بخش‌هایی از سرزمین که در آنها شبکه‌های زیربنایی با یکدیگر همجواری یافته و از مراکز جمعیتی قابل ملاحظه‌ای برخوردار باشند به صورت محورهای توسعه عمل می‌نمایند. محورهایی مانند تهران-قزوین، تبریز-میانه و نوار ساحلی دریای خزر را می‌توان به عنوان نمونه‌های مشخصی از محورهای توسعه در سازمان فضایی نام برد.

نواحی توسعه

مناطق از سرزمین که به لحاظ فعالیت‌های اقتصادی-اجتماعی و شبکه‌های زیربنایی نسبت به مناطق همجوار خویش از سطح توسعه یافتگی بالاتری برخوردار باشند، به عنوان ناحیه توسعه قلمداد می‌شوند. این نواحی معمولاً فاقد یک قطب مشخص توسعه بوده و از چند مرکز جمعیتی که از نظر مقیاس نسبت به هم متعادل بوده و از تقارب مکانی (همجواری) برخوردار باشند، تشکیل می‌شود. نواحی توسعه برحسب آنکه مراکز تشکیل‌دهنده آنها از توانمندی اقتصادی و روابط درونی و بیرونی کافی برخوردار باشند به صورت قطب‌های غیرمتمرکز توسعه عمل می‌کنند. مجموعه شهرهای آمل، بابل، ساری و قائم‌شهر در حال حاضر از چنین ویژگی برخوردار هستند.

عدم تعادل منطقه‌ای^۱

عدم تعادل منطقه‌ای بیانگر تفاوت در توسعه اقتصادی و اجتماعی بین مناطق مختلف است. در واقع، عدم تعادل منطقه‌ای به معنای اختلاف‌های گسترش‌یابنده در شاخص‌های توسعه بین مناطق است.

تعارض^۲

منظور از تعارض؛ ناسازگاری، ناهماهنگی و وجود اختلاف بین توسعه بخش‌های مختلف در یک موقعیت جغرافیایی مشخص است. تعارض می‌تواند در سطوح مختلف اهداف، راهبردها، سیاست‌های سرزمینی و اولویت‌های موضوعی یا موضعی (فضایی) رخ دهد. تعارض در برنامه‌ریزی به ناسازگاری بین فعالیت‌ها و عدم تناسب بین فعالیت‌ها، امکانات و استعدادهای طبیعی اطلاق می‌شود.

توازن^۳

توازن ناظر بر وجود هماهنگی میان مصرف و تولید منبع بر اساس شناسایی آستانه‌ها است؛ بنابراین، بر اساس یک متغیر یا معیار معین قابل اندازه‌گیری است. در واقع، بهره‌برداری متوازن یعنی از منابع به اندازه مقداری از تولید آن یا به نسبتی از اندوخته آن برداشت شود؛ بنابراین، فرایند سنجش توازن توجه به هماهنگی میان درون‌داد (Input) و برون‌داد (Output) یک سیستم است.

منطقه همگن عملکردی

محدوده یا پهنه‌هایی که از نظر عملکردی (Functionality) دارای شباهت، نزدیکی و تا حدودی یکسان باشند.

روند

روند تغییرات منظم در داده‌ها یا پدیده‌ها در خلال زمان است. روندها بر اساس این پیش‌فرض شکل می‌گیرد که تغییرات در جهان دارای پیوستگی تاریخی است.

عوامل کلیدی

عوامل کلیدی عواملی هستند که به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بیشترین تأثیر را بر روی موضوع اصلی و برای رسیدن به یک نتیجه دارند. این عوامل شامل تغییرات در عوامل اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، فناوری و غیره هستند. عوامل کلیدی، فقط شامل قابلیت‌ها و نقاط قوت نیست، بلکه نقاط ضعف و مشکلات یک منطقه را نیز

1. Regional Imbalance
2. Conflict
3. Equilibrium

دربر می‌گیرد. در تعاریف جدیدتر و دارای توافق، عوامل کلیدی به عوامل اثرگذار بر توسعه گفته می‌شود که تحت کنترل سازمان یا مرجع تصمیم‌گیر (درونی) هستند.

پیشران

نیروهای پیشران^۱ مجموعه و خوشه‌ای سازگار از یک یا چند مؤلفه سازنده آینده هستند که آینده را شکل می‌دهند. این مؤلفه‌ها عبارت‌اند از (۱) روندها؛ (۲) رویدادها؛ ۳- اقدامات؛ و ۴- تصاویر (تصورات). نیروهای پیشران تحت کنترل سازمان یا مرجع تصمیم‌گیر نبوده و بیرونی هستند.

عدم قطعیت^۲

عدم قطعیت، پیش‌بینی‌ناپذیری و شامل آن دسته از پیشران‌ها است که نمی‌توان با قطعیت و پیش‌بینی‌پذیری بالایی در مورد آن‌ها سخن گفت و تحقق یا عدم تحقق آن‌ها وابسته به رفتار مجموعه‌ای از بازیگران تعریف می‌شود.

پیوندهای پسین و پیشین

شناخت ارتباط بین بخش‌ها بر اساس ارتباط هر بخش با سایر بخش‌ها از منظر اثرپذیری یا اثرگذاری است. در بررسی پیوندهای پسین و پیشین، فعالیت‌های هر بخش هم بر روی سایر فعالیت‌های دیگر بخش‌ها اثرگذار بوده و هم خود از آن‌ها تأثیر می‌پذیرد.

تصویر فضایی افق

منظور تصویر سازمان فضایی مطلوب در افق ۱۴۲۴ است.

قلمروهای اولویت‌دار

محدوده‌ای از سرزمین که در مواجهه با یک یا چند عامل ایجاد تغییرات اساسی از بعد منفی یا مثبت نیاز به توجه مبرم برای رسیدن به توسعه پایدار رشدمحور دارد.

قلمروهای بحرانی

محدوده‌ای از سرزمین که در مواجهه با یک یا چند عامل ایجاد تغییرات اساسی از بعد منفی قرار دارد و نیاز به اقدامات فوری و اساسی دارد.

1. Driving Force
2. Uncertainty

پیوست ۱: مصوبات شورای عالی سیاستگذاری و راهبردی تدوین سند ملی آمایش سرزمین

۱- تعاریف و اصطلاحات

شورای عالی: شورای عالی آمایش سرزمین

سازمان: سازمان برنامه و بودجه کشور

شورا: شورای عالی سیاستگذاری و راهبردی تدوین سند

مرکز: مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری

دبیرخانه: دبیرخانه تدوین سند مستقر در مرکز

کارگروه تخصصی: کارگروه‌های تخصصی مشتمل بر (۱) امور زیربنایی؛ (۲) امور تولیدی؛ (۳) امور اجتماعی؛ (۴) امور علمی - فرهنگی

کارگروه استان‌ها: کارگروه امور استان‌ها

سند: سند ملی آمایش سرزمین

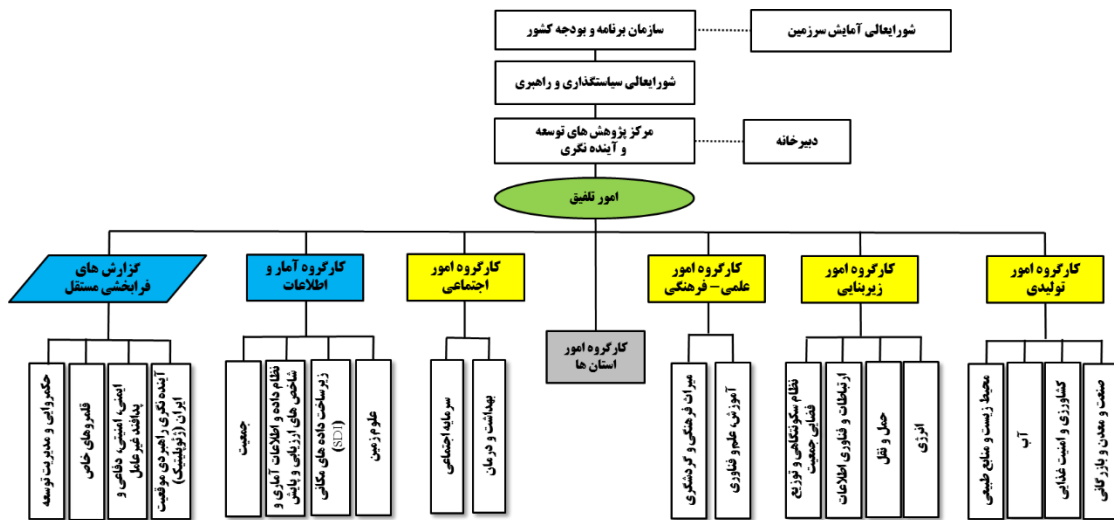
سازمان استان: سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان

مشاور: مشاوران حقیقی یا حقوقی منتخب که جهت انجام بخش‌های مختلف با مرکز قرارداد منعقد می‌کنند.

ناظر: شخص حقیقی یا حقوقی به منظور نظارت بر گزارش‌های بخش‌های مختلف که به پیشنهاد مرکز به تأیید امور تلفیق می‌رسد.

قلمروهای خاص: مناطق مرزی، مناطق کمتر توسعه یافته، مناطق ساحلی و دریامحور، مناطق حاشیه‌ای، مناطق مواجهه با بحران (زیست‌محیطی، اجتماعی، اقتصادی)، مناطق بالقوه و مستعد توسعه، جزایر، مناطق کویری و ...

۲- ساختار اجرایی

شکل ۲: مدل مفهومی امور تلفیق سند ملی آمایش سرزمین

۳- ترکیب شورای عالی سیاستگذاری و راهبری

اعضای حقوقی

- رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور- رئیس شورا
- رئیس مرکز پژوهش‌های توسعه و آینده‌نگری- نائب رئیس و دبیر شورا
- رئیس مرکز آمار ایران
- رئیس سازمان نقشه‌برداری کشور
- رئیس امور برنامه‌ریزی، نظارت و آمایش سرزمین
- رؤسای کارگروه‌های تخصصی
- معاونین سازمان

اعضای حقیقی به ترتیب حروف الفبا:

- مهندس حسین آرامی
- دکتر علیرضا آزموده اردلان
- دکتر نعمت اله اکبری
- دکتر حسن بنیانیان
- دکتر فیروز توفیق

- دکتر رضا جمشیدی
- دکتر مجتبی خالصی
- دکتر سید یحیی رحیم صفوی
- دکتر اسفندیار زبردست
- دکتر محمدحسین شریف‌زادگان
- مهندس بردیا صدر نوری
- دکتر احمد صمیمی
- دکتر محمد فاضلی
- مهندس محمود کتابچی
- دکتر غلامرضا گرائی نژاد
- دکتر فرخ مسجدی

۴- وظایف شورای عالی سیاستگذاری و راهبری

- راهبری و نظارت عالی بر کلیه فرایندها
- سیاستگذاری جهت تسهیل فرایند انجام مطالعات و تدوین سند
- بررسی و تصویب چارچوب شرح خدمات بخش‌ها و فرابخش‌ها
- بررسی و تأیید مدل تلفیق
- بررسی و تأیید خروجی گزارش‌های تلفیقی کارگروه‌ها
- بررسی و تأیید پیش‌نویس سند
- بررسی و تأیید پیش‌نویس احکام در صورت نیاز جهت اجرایی نمودن سند و ارائه به مراجع ذی‌ربط
- بررسی و تأیید الزامات تحقق سند (الزامات نهادی، فرآیندی و محتوایی)

۵- وظایف مرکز

- فراهم کردن تمهیدات و امکانات لازم جهت تسریع در روند پیشبرد فرایند انجام مطالعات و تدوین سند با تأکید بر رعایت کیفیت و چارچوب زمانی مصوب
- تهیه مفروضات اساسی حاکم بر تدوین سند و ارائه به شورا
- تأمین آمار و اطلاعات مورد نیاز بخش‌های مختلف

- نظارت بر روند تهیه و خروجی گزارش‌های فرابخشی مستقل
- فراهم کردن امکان مشارکت حداکثری سازمان‌ها و سایر دستگاه‌های اجرایی و صاحب‌نظران دانشگاهی و تخصصی در فرایند تدوین سند
- تشکیل کمیته‌های فکری و مشورتی موضوعی در صورت لزوم
- انعقاد قرارداد با مشاورین منتخب
- انجام وظایف دبیرخانه‌ای شورا و کارگروه‌ها

۶- ترکیب کارگروه‌های تخصصی

- معاون ذی‌ربط سازمان به عنوان رئیس کارگروه
- یک نفر صاحب‌نظر تخصصی به عنوان دبیر به انتخاب رئیس مرکز
- رئیس امور برنامه‌ریزی، نظارت و آمایش سرزمین یا معاون ایشان
- معاون برنامه‌ریزی (با عناوین مشابه) دستگاه یا دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط حسب مورد
- رئیس یا رؤسای امور بخشی ذی‌ربط حسب مورد
- دو نفر صاحب‌نظر دانشگاهی یا تخصصی به پیشنهاد رئیس مرکز و تأیید کارگروه
- یک نفر از رؤسای سازمان‌های استانی به پیشنهاد رئیس امور برنامه‌ریزی، نظارت و آمایش سرزمین و تأیید رئیس مرکز
- یک نفر نماینده کمیسیون تخصصی شورای عالی

۷- وظایف کارگروه‌های تخصصی

- تکمیل، تدقیق و تفصیلی نمودن شرح خدمات بخش‌های ذیل کارگروه
- نظارت بر روند تهیه گزارش‌ها در بخش‌های مختلف با تأکید بر رعایت چارچوب شرح خدمات و زمان‌بندی مصوب
- بررسی و اتخاذ تصمیم راجع به گزارش‌های دریافتی از مشاور و ناظر
- تلفیق گزارش بخش‌های ذیل کارگروه
- بررسی و اتخاذ تصمیم راجع به گزارش تلفیق

۸- ترکیب کارگروه امور استان‌ها

- معاون امور اقتصادی و هماهنگی برنامه و بودجه سازمان به عنوان رئیس کارگروه
- رئیس امور برنامه‌ریزی، نظارت و آمایش سرزمین یا معاون ایشان
- رئیس امور استان‌ها و مناطق
- دو نفر صاحب‌نظر دانشگاهی یا تخصصی به پیشنهاد رئیس مرکز و تأیید کارگروه
- یک نفر صاحب‌نظر تخصصی به عنوان دبیر به انتخاب رئیس مرکز
- ۹ نفر از رؤسای سازمان‌های استانی ۱ به انتخاب رئیس کارگروه

۹- وظایف کارگروه استان‌ها

- تعامل با سازمان‌های استانی
- تعیین و ابلاغ چارچوب تدوین اسناد آمایش استانی
- نظارت بر تکمیل، اصلاح و بازنگری اسناد آمایش استان‌ها بر مبنای خطوط راهنمای ارائه شده امور تلفیق
- بررسی و تأیید اسناد بازنگری شده استان‌ها جهت ارائه به شورای عالی آمایش سرزمین

۱۰- ترکیب کارگروه آمار و اطلاعات

- رئیس مرکز آمار ایران به عنوان رئیس کارگروه
- رئیس سازمان نقشه‌برداری کشور یا معاون فنی ایشان به عنوان نائب رئیس
- رئیس سازمان زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی کشور
- رئیس سازمان فناوری اطلاعات
- رئیس سازمان جغرافیایی نیروهای مسلح
- رئیس سازمان فضایی
- معاون اقتصادی بانک مرکزی
- رئیس امور اقتصاد کلان سازمان
- رئیس امور برنامه‌ریزی، نظارت و آمایش سرزمین یا معاون ایشان
- رؤسای امور بخشی سازمان حسب مورد

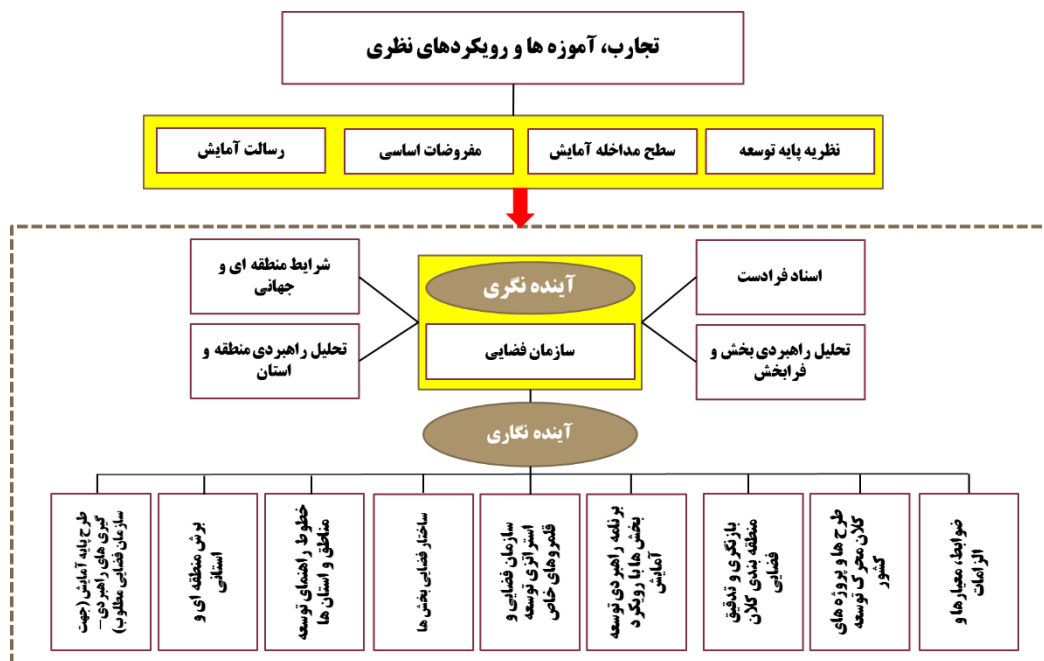
۱. یکی از رؤسای سازمان‌های مدیریت و برنامه‌ریزی استان از هر منطقه آمایشی

- معاون برنامه‌ریزی دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط یا مدیر کل آمار و اطلاعات دستگاه
- دو نفر صاحب‌نظر دانشگاهی یا تخصصی به پیشنهاد رئیس مرکز و تأیید کارگروه
- یک نفر صاحب‌نظر تخصصی به عنوان دبیر به انتخاب رئیس مرکز
- یک نفر از اعضای گروه تلفیق سند ملی آمایش

۱۱-وظایف کارگروه آمار و اطلاعات

- سیاستگذاری به منظور رفع موانع و تسهیل به اشتراک‌گذاری آمار و اطلاعات توصیفی و مکانی و جمعیت
- دریافت فهرست داده‌ای و آماری مورد نیاز فرایند تدوین سند ملی از امور تلفیق و تقسیم کار به منظور تولید و یا اخذ نیازها از دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط
- نظارت بر استانداردها و بسترهای به اشتراک‌گذاری آمار و اطلاعات توصیفی و مکانی
- بررسی و تأیید گزارش‌های ذیل کارگروه‌ها با تأکید بر استانداردهای داده و فراداده و همچنین کدگذاری منحصر به فرد
- بررسی و تعیین شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و جمعیت مورد نیاز برای ارزیابی و پایش
- تجهیز اطلاعات به منظور تولید شاخص‌ها
- سایر امور مرتبط ارجاعی از طرف شورا و یا کارگروه‌های تخصصی

۱۲- مدل مفهومی تدوین سند ملی آمایش سرزمین

شکل ۳: مدل مفهومی تدوین سند ملی آمایش سرزمین

۱۳- ترکیب اعضاء امور تلفیق

- رئیس مرکز به عنوان رئیس امور تلفیق
- چهار نفر از اعضای حقیقی شورای عالی سیاستگذاری و راهبری به انتخاب شورا
- رئیس کارگروه‌ها
- دبیر کارگروه‌ها
- رئیس امور برنامه‌ریزی، نظارت و آمایش سرزمین
- رئیس امور یا امورهای بخشی سازمان حسب مورد
- مجری مطالعات گزارش‌های فرابخشی
- دو نفر صاحب‌نظر تخصصی به انتخاب رئیس امور تلفیق متناسب با موضوع
- رئیس گروه کارشناسی تلفیق به عنوان دبیر
- تبصره ۱: دعوت‌نامه جلسات امور تلفیق برای همه اعضای شورای عالی سیاستگذاری و راهبری ارسال می‌شود تا در صورت تمایل در جلسات شرکت کنند.

- تبصره ۲: طراحی ساختار تفصیلی امور تلفیق و نحوه هماهنگی و نظارت بر کارگروه‌ها به منظور هدایت مطالعات متناسب با مدل تلفیق و مصوبات شورا، به رئیس مرکز تفویض شد.

۱۴- وظایف امور تلفیق

- بررسی و تصویب انتظارات از آمایش سرزمین و ارائه به شورا
- تدوین مدل تلفیق و ارائه به شورا
- تدوین اصول، ضوابط و رهنمودهای تدوین سند ملی
- تعیین عناوین خروجی‌های مورد انتظار از کارگروه‌ها
- تدوین دستورالعمل و چارچوب تنظیم گزارش‌های خروجی بخش‌ها و فرابخش‌ها متناسب با مدل تلفیق
- راهبری و هدایت فرآیند انجام کلیه مطالعات و تأیید آنها
- تلفیق گزارش‌های نهایی دریافتی از کمیته‌ها و بررسی سازگاری و هماهنگی بخشی-بخشی و بخشی-منطقه‌ای
- جمع‌بندی و تحلیل مطالعات بخشی و فرابخشی
- ارائه خروجی‌های مورد انتظار از امور تلفیق مبتنی بر مدل تلفیق
- تدوین چارچوب سند آمایش استانی

۱۵- چارچوب شرح خدمات تیپ برای بخش‌های ذیل کارگروه‌ها

- ۱- بیان مسئله، اهداف و مبانی نظری
- ۲- شناخت و تحلیل روندهای گذشته و وضع موجود بر اساس اطلاعات پایه و روند آتی آن
- ۳- بررسی و تحلیل اسناد فرادست، قوانین و مقررات و استراتژی‌های توسعه تأثیرگذار بر سازماندهی فضایی بخش
- ۴- بررسی و تحلیل آموزه‌های مطالعات گذشته آمایش و مطالعات مرتبط بخشی در ایران و سایر کشورها به منظور سازماندهی فضایی بخش
- ۵- بررسی و تحلیل تجارب گذشته در بخش و تجربیات سایر کشورها در سازماندهی فضایی بخش
- ۶- بررسی و تحلیل ساختار فضایی وضع موجود بخش و بررسی عوامل و ذی‌مدخلان تأثیرگذار بر شکل‌گیری سازمان فضایی

۷- احصاء و تحلیل نقاط قوت، نقاط ضعف، فرصت‌ها و تهدیدهای بخش با در نظر گرفتن اصول آمایش سرزمین

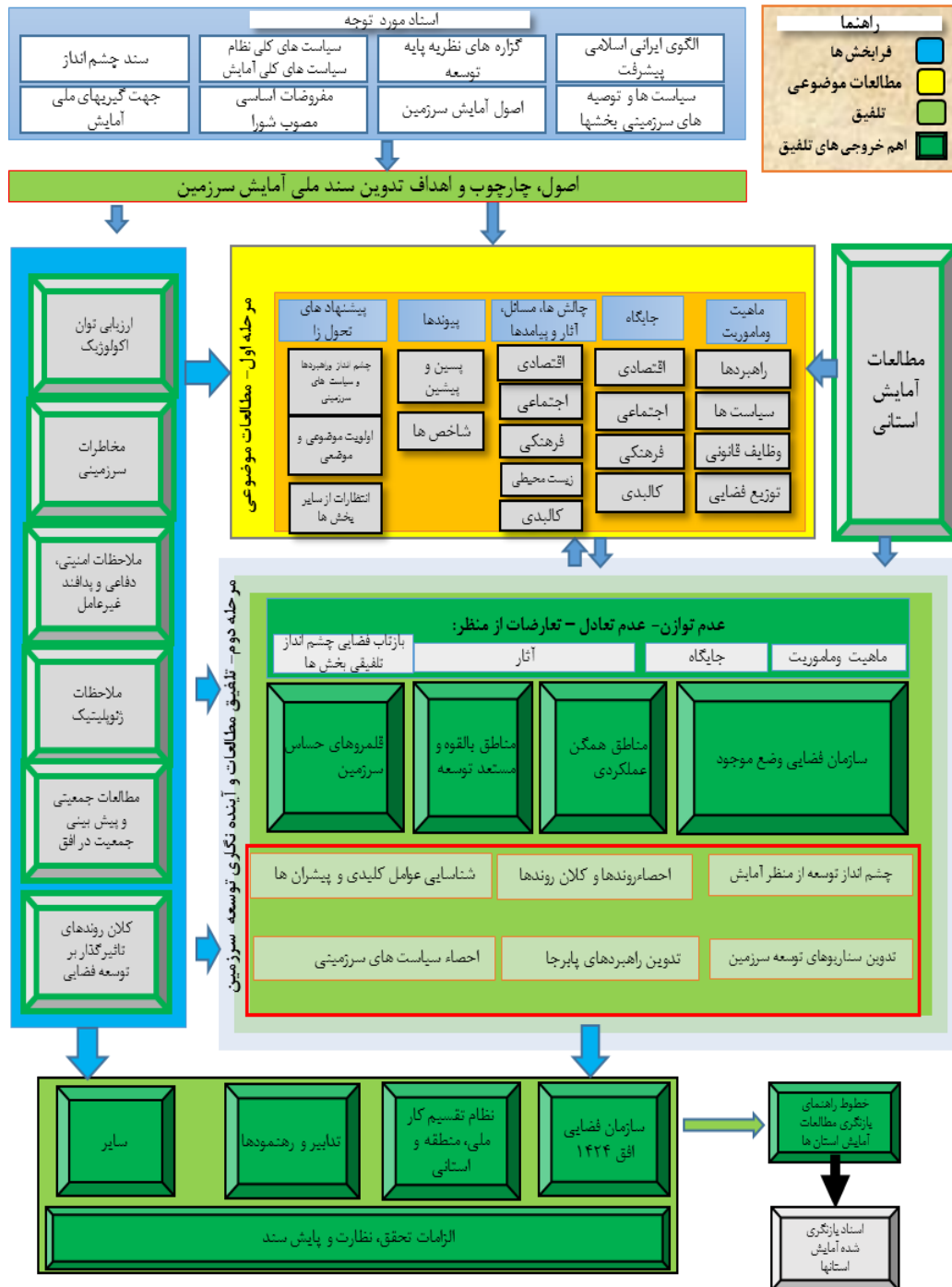
۸- بررسی و تحلیل تعارض‌ها، عدم توازن‌ها و عدم تعادل‌های در بخش با در نظر گرفتن پیوند با بخش‌های دیگر

۹- جمع‌بندی و تحلیل راهبردی بخش

۱۰- چشم‌انداز توسعه بخش و بازتاب فضایی و سرزمینی آن (پهنه‌بندی و سطح‌بندی اجزاء ساختار فضایی)

* هر یک از بخش‌های مطالعاتی ذیل کارگروه، می‌تواند بنا به تشخیص کارگروه و تأیید امور تلفیق، موضوعات تخصصی مربوط به موضوع خود را به عنوان بندهایی به شرح خدمات اصلی اضافه نماید.

۱۶- مدل تلفیق

شکل ۴: چارت مفهومی تلفیق سند ملی آمایش سرزمین

منابع

- توفیق، فیروز (۱۳۸۴). آمایش سرزمین تجربه جهانی و انطباق آن با وضع ایران، تهران: وزارت مسکن و شهرسازی، مرکز مطالعات و تحقیقات شهرسازی و معماری ایران.
- سعیدی، عباس (۱۳۹۱). «پویش ساختاری- کارکردی: رویکردی بدیل در برنامه‌ریزی فضایی»، اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال اول، شماره ۱، ۱-۱۸.
- صرافی، مظفر (۱۳۹۳). «آمایش سرزمین چیستی و چرایی»، ویژه‌نامه آمایش سرزمین، شماره پیاپی ۵۴، ۲۱-۱۲.
- مخدوم، مجید (۱۳۸۱). شالوده آمایش سرزمین، تهران: دانشگاه تهران.
- مهدی‌زاده و همکاران (۱۳۹۲). برنامه‌ریزی راهبردی توسعه شهری (تجربیات اخیر جهانی و جایگاه آن در ایران)، تهران: آرمان شهر.
- Concepts and Strategies for Spatial Development in Germany (2016). Decision of Standing, Conference of Ministries responsible for Spatial Planning.
- Dadashpoor, H. Afaghpoor, A. & Allan, A. (2017). "A methodology to assess the spatial configuration of urban systems in Iran from an interaction perspective", *GeoJournal*, Vol.82, No.1, 109-129.
- Johnson, R. B., Onwuegbuzie, A. J. & Turner, L. A. (2007). "Toward a definition of mixed methods research", *Journal of mixed methods research*, Vol.1, No.2, 112-133.
- Mascarenhas, A. P. M. (2017). Integration of ecosystem services in spatial planning: a mixed methods approach, (Doctoral dissertation, Universidade NOVA de Lisboa (Portugal)).
- McLoughlin, J. B. (1994). Centre or periphery? "Town planning and spatial political economy", *Environment and Planning A*, Vol.26, No.7, 1111-1122.
- National Spatial Strategic (National Plan) (2015). Japan.
- Reed, M. S. (2008). "Stakeholder participation for environmental management: a literature review", *Biological conservation*, Vol.141, No.10, 2417-2431.